

Egy friuli nemes a Habsburg Monarchia szolgálatában

Germanico Strassoldo életpályája 1597-ben és 1598-ban¹

A tizenöt éves háború vagy hosszú török háború (1591/1593-1606) kortársai, és a közvetlenül utánuk következő generáció írástudói is tisztában voltak a Habsburg Monarchia és az Oszmán Birodalom küzdelmének jelentőségével. Európa feszült figyelemmel kísérte nyomon a Magyar Királyságban zajló események alakulását. A királyi és fejedelmi udvarok a követ- és kémjelentésekből, míg a nemesi udvarházak és a városok olvasni tudó lakói kivonatos hírlevelekből szerezhettek értesüléseket az ostromokról, csatákról, ütközetekről rajtaütésekről, portyákról és hőstettekről. Lazaro Soranzo velencei szerző 1599-ben Ferrarában megjelent művében egyenesen úgy fogalmazott, hogy ez a háború a világ akkori legjelentősebb eseményének számított.² A 17. századi jeles török történetíró, Kjátib Cselebi pedig a Fezlekében a mezőkeresztesi csatáról (1596. október 22-26.) a következőt jegyezte le: „Ez az ütközet a mohácsi és a csaldiráni [1514. október 23.] ütközetnél is nagyobb volt.”³ Jan Paul Niederkorn 1993-ban megjelent munkájában leginkább diplomáciai szempontból vizsgálva először mutatta be, hogy a 16. század végén kirobbant háborúban szinte az egész keresztény Európa pénzsegélyeket és segélyhadakat küldve felsorakozott az Oszmán Birodalom szemben.⁴ Emellett pedig a Német-római Birodalomból, a Németalföldről, a Francia Királyságból és Itáliából érkezett katonák ajánlották fel szolgálatukat Bécsben és Prágában. A Bolyai János Kutatási Ösztöndíjra benyújtott pályázatomban azt a célt tűztem magam elé, hogy a tizenöt éves háború időszakában a Habsburg Monarchiába érkezettek közül tizenegy személynek bemutatom az életpályáját. Kiválasztásuknál három szempontot vettem figyelembe. Az első az volt, hogy a karrieren keresztül mind horizontális, mind vertikális megközelítésből be tudjam mutatni a háborút. Azaz egyrészt a kiválasztottak életpályája lehetőséget nyújtson arra, hogy az 1591 és 1606 közötti eseményeket az róluk készült iratok

¹ Tanulmányom a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült. Ügyszám: BO/00010/14/2

² SORANZO, Lazaro, L'Ottomanno. Ferrara, 1599, Proemio VI.; PARRY, V. J.: The Successors of Sulaimān, 1566-1617. In: A History of the Ottoman Empire to 1730. Edited by: M. A. Cook. Cambridge – London – New York – Melbourne, 1976. 103-133. 118.; TÓTH Sándor László, A mezőkeresztesi csata és a tizenöt éves háború. Szeged, 2000, 11.

³ KJÁTIB CSELEBI fezlikjéből. = Török történetírók. III. kötet (1566–1659). Fordította KARÁCSON Imre, sajtó alá rendezte SZEKFŰ Gyula. Budapest, 1916, 200-388., 265.

⁴ NIEDERKORN, Jan Paul, Die europäischen Mächte und der „Lange Turkenkrieg“ Kaiser Rudolfs II. (1593–1606). Wien, 1993.

keresztmetszetén át tekintsük végig. Másrészt a karriertörténetek a kor Habsburg hadszervezetébe (hadvezetés, hadállítás, hadszervezés, hadellátás és tábori egészségügy) és a diplomáciájába is betekintést adnak. A kiválasztás második szempontjaként azt határoztam meg, hogy a vizsgált személy, lehetőség szerint, vagy rokonságával kellett, hogy érkezzen a magyarországi hadszíntérre, vagy egy több generáción át (akár egészen 1918-ig) a Habsburg családot szolgáló család első tagja legyen. A harmadik keresztmetszet, amelyet a tervezésnél és a kutatásnál figyelembe vettem, az az egyediség volt. Azaz a kiválasztott személy életpályája érdekes, izgalmas és fordulatokban, kihívásokban bővelkedő legyen. A jelen munkám tárgyául választott Germanico Strassoldo mindhárom kritériumnak megfelel. A továbbiakban tehát életpályájának azt a másfél esztendejét kísérem nyomon a fennmaradt, rendelkezésre álló források segítségével, amikor visszatért a Habsburg Monarchia szolgálatába (1597-1598).

A Friuliból származó talján nemesre vonatkozóan az első adatunk, hogy a Habsburg Monarchia szolgálatában állt egy 1591. évi Udvari Haditanácsi protokollum bejegyzésből származik. A Bécsben működő központi kormány szerv utasította Paul von Eizing haditanácsost (korábbi isztambuli orátort)⁵ járjon el Strassoldo és Horváth György közötti 600 forintos követelés ügyében.⁶ Sajnos a vitás helyzetről és annak megoldásáról semmi egyebet nem tudunk, sőt maga a talján nemes is jó időre eltűnt a rendelkezésre álló forrásokból. Guillén de San Clemente-nek, a spanyol király prágai követének 1601. december 22-i jelentéséből azonban kiderül, hogy Strassoldo is, hasonlóan mint Alfonso Montecuccoli és Gilbert de Santhilier, Ernő főherceg kíséretében, mint kamarás Németalföldre távozott.⁷ II. Rudolf legidősebb öccsét II. Fülöp spanyol király ugyanis a gazdag, ám forrongó tartomány helytartójává nevezte ki. A főherceg még ugyanezen év végén elindult Brüsszelbe, ahová 1594 nyarán nagy pompával vonult be.⁸ Ernő főherceg azonban az őt kínzó súlyos betegségek következtében 1595. február 22-én meghalt.⁹ Strassoldo patrónusa halálát követően azonban nem hagyta el Németalföldet, ahol valószínűleg újra megmutathatta katonai képességeit, hiszen IV. Henrik francia király (1589-1610) 1595. január 17-én hadat üzent II. Fülöp spanyol

⁵ http://documenta.rudolphina.org/Indices/Index_de_E.html Letöltve: 2017. 02. 01.

⁶ Österreichisches Staatsarchiv (= ÖStA) Kriegsarchiv (= KA) Hofkriegsrat – Wien (= HKR – Wien) Protokolle (= Pr.) Registratur (= Reg.) Bd. 187. Fol.: 134r. No. 48.

⁷ Archivo General de Simancas, Estado Alemania. legajo 707. No. 84. Köszönet a rendelkezésemre bocsátott simancasi levéltári forrásokért Antonio Conzatonak.

⁸ KHEVENHÜLLER, Hans, Geheimes Tagebuch 1548-1605. Herausgegeben: Georg Khevenhüller-Metsch. Graz, 1971, 215.

⁹ KHEVENHÜLLER 1971, 221-222.; HAMMAN, Brigitte, Habsburg lexikon. Budapest, 1988, 75.

uralkodónak (1556-1598).¹⁰ Júniusban Picardiában is megindultak a hadműveletek, ahol a Katolikus Liga három várat birtokolt még: Hamot, La Fère-t és Soissons-t. A francia király seregei sikeresen megostromolták az elsőként említett várat. Eközben azonban a Németalföldet átmenetileg kormányzó Pedro Henriquez de Acevedo y Toledo, Fuentes grófja is megindította csapatait, amelyek június 26-án La Catelet-t foglalták el, majd július 14-én Doullens falai alá érkeztek meg. A picardiai francia haderő a vár felmentésére indult, de július 24-én vereséget szenvedett. Egy héttel később Fuentes gróf katonái rohammal vették be az erősséget. A hami mészárlás megbosszulására a győztesek legyilkolták az őrség életben maradt tagjait és a lakosokat is. Ezt követően a 17 000 főből és 70 ágyúból álló hadsereg tovább vonult Cambrai várához, amelyet védői két hónapi ostrom után, október 9-én adtak fel.¹¹ A következő évben a harcok tovább folytatódtak. Fuentes grófjának sikerei miatt ugyanis IV. Henrik úgy döntött, hogy Picardiába vonul serege egy részével és 1595 novemberében ostrom alá vette a L'Oise folyó völgyében fekvő, stratégiai fontosságú La Fère várát. Albert főherceg¹², aki közben átvette Németalföld kormányzását, mindenképpen fel akarta menteni az erősséget. Katonai tanácsadói azonban azt javasolták, hogy saját haderejének gyengesége miatt ne a francia fősereget támadják meg, hanem Calaist, így elvonva IV. Henriket La Fère falai alól. A Luis de Velasco y Velasco, Salazar grófja által vezetett spanyol-vallon csapatok, valamint a francia katolikusok hozzájuk csatlakozó egységei 1596. április 24-én rohammal be is vették a kikötővárost. Majd jelentős őrséget hátrahagyva a La Manche csatorna parti kikötővárosban a közeli Ardres alá vonultak, amelyet május 23-án foglaltak el.¹³ Bár Salazar grófjának hadművelete sikeres volt, célját mégsem érte el, hiszen egy nappal Ardres elfoglalását megelőzően La Fère spanyol őrsége megadta magát. Mivel 1596. május 24-én a greenwichi kastélyban az Angol és a Francia Királyság, valamint a Németalföldi Egyesült Tartományok szövetséget kötöttek egymással, Albert főherceg kénytelen volt haderejének zömét kivonni Picardiából és a Csatorna vidékéről. Spanyol és

¹⁰ CONZATO, Antonio, *Dai castelli alle corti. Castellani friulani tra gli Ausburgo e Venezia 1545-1620*. Nordest nuovo seria 36. Verona, 2005, 196-197.

¹¹ BROWNING, W. S., *A History of the Huguenots*. London, 1840, 194.; BRAUDEL, Fernand, *A Földközi-tenger és a mediterrán világ II. Fülöp korában*. III. kötet. Budapest, 1996, 1291-1292.

¹² KHEVENHÜLLER 1971, 222-225.; HAMMAN 1988, 40.; BRAUDEL 1996, 1295.; DUERLOO, Luc, *Dynasty and Piety. Archduke Albert (1598-1621) and Habsburg Political Culture in an Age of the Religious Wars*. Farnham, 2012.

¹³ DAVILA, H. C., *The History of the Civil Wars of France*. Savoy, 1678, 700-709.; WATSON, Robert: *The History of the Reign of Philip the Second, King of Spain*. London, 1839, 515-517.; BROWNING 1840, 194-196.; KHEVENHÜLLER 1971, 230.; BRAUDEL 1996, 1292.; DUERLOO 2012, 44.

vallon gyalogezredeit és lovasait tehát észak felé indította, amelyek július közepén ostrom alá vették Hulstot és augusztus 18-án el is foglalták.¹⁴

Azt nem tudom pontosan, hogy Strassoldo részt vett-e ezekben a hadműveletekben, ám feltételezem, hogy igen. Két egymással is összefüggő közvetett bizonyíték is emellett szól. Egyrészt Montecuccoli mind Calais, mind pedig Ardres ostromában részt vett, és egy vallon lovas lövész alakulat élén harcolt.¹⁵ Nem elképzelhetetlen tehát, hogy a friuli nemes is hasonló módon szolgált Albert főherceg németalföldi hadában. Másrészt Strassoldo 1597. május 8-án Montecuccolival és Carlo Formentinnel együtt azt a megbízást kapta, hogy kapitányi tisztségben 200-200 főnyi lovas lövész egységet állítson fel 2 kompániába szervezve.¹⁶ Ez év márciusában ugyanis az uralkodó úgy határozott, hogy 1000 vallon lovas fogadtat szolgálatába, azonban nem egy *Obrist* vezénylete alatt, hanem kompániaként ad erre megbízást.¹⁷ Az Udvari Haditanács által kiállított *Bestallungsbrieft*ből kiderül, hogy Montecuccoli, Strassoldo és Formentin kapitányi tisztségükért 160 koronát, vagyis 240 rénes forintot kaptak havonta. Az előleget és a leköszönési pénzt illetően azonban már különbség mutatkozott a három hadivállalkozóval kötött megállapodásban. Míg Montecuccolinak és Strassoldonak erre a célra 2000–2000 koronát, azaz 3000–3000 rajnai forintot határoztak meg,¹⁸ addig Formentinnak szintén aznap elkészített megbízásában ugyanerre a célra 1800–1800 korona, azaz 2700–2700 forint szerepelt.¹⁹ E költségek fedezését pedig a Cseh Királyság rendi gyűlése által jóváhagyott töröksegélyből kívánták fedezni.²⁰

Érdemes itt azonban rövid kitérőt tennünk és megszakítanunk Germanico életpályájának bemutatását, mivel a magyarországi hadszíntéren a Strassoldo család az ő németalföldi szolgálata idején is képviseltette magát. Giulio Cesare Strassoldo-t az Udvari Haditanács 1595. március 17-i dátummal bízta meg 300 itáliai lovas lövész felfogadásával.²¹ Sajnos azonban nincs rá további adat, hogy ez a Görzi grófságban megmustrált lovasság mely

¹⁴ KAMPEN, N. G. van, *Geschichte der Niederlande*. Hamburg, 1831, 546.; WATSON 1839, 517-520.; NIMWEGEN, Olaf van, *The Dutch Army and the Military Revolutions, 1588-1688*. Woodbridge, 2006, 164.; DUERLOO 2012, 45.

¹⁵ CAMPORI, Cesare, *Il conte Alfonso Montecuccoli*. In: *Atti e memorie delle RR. Deputazioni di Storia Patria*, Vol. VII. (1872) http://www.comune.montese.mo.it/moduli/files/01_campori1874.pdf/Letöltve_2015.07.10.; [http://www.treccani.it/enciclopedia/alfonso-montecuccoli_\(Dizionario_Biografico\)/Letöltve_2015.07.10](http://www.treccani.it/enciclopedia/alfonso-montecuccoli_(Dizionario_Biografico)/Letöltve_2015.07.10)

¹⁶ ÖStA KA Best. 530/1597.; ÖStA KA Best. 533/1597.

¹⁷ HEISCHMANN, Eugen, *Die Anfänge des stehenden Heeres In Österreich*. Wien, 1925, 252.

¹⁸ ÖStA KA Best. 530/1597.

¹⁹ ÖStA KA Best. 533/1597.

²⁰ *Die böhmischen Landtagsverhandlungen und Landtagsbeschlüsse vom Jahr 1526 an bis auf die Neuzeit*. Hrsg.: Königlich Böhmisches Landesarchiv. Bd. IX. 1595-1599. Prag, 1897, 444-450.; PÁLFFY Géza, *A pápai vár felszabadításának négyszáz éves emlékezete 1597–1997. A bevezető tanulmányt írta és az okmánytárat összeállította Pálffy Géza. Szerk. Hermann István. Pápa, 1997, 41-42.*

²¹ ÖStA KA Bestallungen (= Best.) 486/1595.

hadműveletekben vett részt vagy egyáltalán harcba vetették-e. A következő esztendőben Giulio Cesare már Wilhelm von Terzka helyetteseként (*Obristleutnant*) tűnik fel két, a mezőkeresztesi vereséget követően Kassáról 1596. október 28-án, illetve 30-án küldött jelentésben, amelyek *Fuggerzeitung*okban maradtak ránk.²² Ez pedig azt jelenti, hogy az említett cseh főnemes gyalogos regimentjében töltött be helyettesi tisztséget. Ráadásul még szeptemberben az egri őrség megerősítésére „Maximilian késedelem nélkül Tersko Vilhelmet, ki magát önkényén azzal ajánlá, ötszáz puskás németekkel, melyek más minden regiment seregekből kiválogatták vala, és az balonoknak harmincas seregével odaküldé.”²³ Ez tehát azt jelenti, hogy Strassoldo gyakorolta Terzka regimentje felett a tényleges parancsnokságot, mind a vonulás, mind pedig a mezőkeresztesi csata alkalmával. A tizenöt éves háború legnagyobb, bár nem döntő csatájában a már említett két jelentés szerint fogságba esett.²⁴ Ugyanezt írta egy Grazból 1596. november 4-én küldött hírlevél is. Ez Pálffy Miklós levele alapján egyrészt beszámolt a keresztények nagy veszteségeiről, majd rátért arra, hogy Strassoldo és Carlo di Portia is rabbá lett.²⁵ A töredékesen megmaradt forrásaink azonban nem számolnak be Giulio Cesare további sorsáról. Vélhetőleg, ha tényleg fogságba is esett onnan nem szabadult meg. A továbbiakban már ugyanis nem olvashatunk arról, hogy a császár szolgálatában állt.

A mezőkeresztesi csata azonban egy másik Germanico számára újabb lehetőséget kínált. A vereség a prágai és a bécsi udvar döntéshozóiból ugyanazt a reakciót váltotta ki, mint Győr 1594. évi elvesztése. Akkor II. Rudolf Németalföldről kért és kapott hadakozásban jártas hadfiakat. Így érkezett a magyarországi hadszíntérre Karl von Mansfeld, Adolf von Schwarzenberg, Jean T'Serclaes de Tilly és Hermann Christoph von Russworm is. 1596 végén az uralkodó újra segítségért fordult a spanyol királyhoz. Elkezdődött az alkalmas személyek kiválasztása is. Az Udvari Haditanács 1596. december 9-i dátummal a császárnak írt levelében Germanico Strassoldot az uralkodó figyelmébe ajánlotta,²⁶ aki, mint ahogyan említettem, kinevezést is kapott hamarosan.

²² Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB) Codex (Cod.) 8969. Fol.: 136v.; ÖNB Cod. 8969. Fol.: 153r.

²³ ISTVÁNNFFY Miklós, Magyarok dolgairól írt históriája TÁLLYAI Pál XVII. századi fordításában. Reprint. Budapest, 2009, 254.

²⁴ ÖNB Cod. 8969. Fol.: 136v.; ÖNB Cod. 8969. Fol.: 153r.

²⁵ Grazer Nuntiatur. 4. Band. Nuntiatur des Girolamo Portia 1595-1598. Bearbeitet von Johann RAINER unter Mitarbeiter von Christian RAINER und Elisabeth GARMS-CORNIDES. Register von Oswald BAUER. Herausgegeben mit Unterstützung der Historischen Landeskommission für Steiermark. Österreichische Akademie der Wissenschaften Historisches Institut beim österreichischen Kulturinstitut in Rom. Wien, 2012. 247.

²⁶ ÖStA KA HKR – Wien Pr. Reg. Bd. 197. Fol.: 12r. No. 60.

De térjünk vissza a feladatul kapott lovas lövész alakulat felállításához. A toborzás ugyanis lassan haladt. Hans Hofer, a hadifizetőmester kirendelt tisztviselője 1597. augusztus 13-i jelentésében azzal magyarázta a 8 vallon lovas kompánia felfogadásának elhúzódását, hogy Hans Leonhard von Jell és Carlo Verleine kivételével a megbízott olaszok mindegyike ismeretlen volt a vallonok számára. Véleménye szerint amennyiben vallon, vagy németalföldi kapitányokra bízták volna a toborzást, már régen a hadszíntéren lennének a lovasok.²⁷ Hofer jelentése azonban nem teljesen fedte a valóságot, hiszen a kijelölt olaszok közül Montecuccoli és Strassoldo szolgált a németalföldi spanyol haderőben, neve tehát nem lehetett teljesen ismeretlen ezen a vidéken a toborzandók között. Ráadásul maga a kirendelt tisztviselő is megjegyezte, hogy Montecuccoli kivételével, akinek második kompániája csak 72 főből állt, mindenki több lovassal érkezett a mustrára.²⁸

A vallon lovas lövészeket július vége és augusztus eleje között mustrálták meg a Kölni Választófejedelemség Rajnán túli területén. Strassoldo két kompániáját egészen pontosan augusztus 6-án. Nagy kérdés tehát, mikor érkezhetett ez az egy nagy csapatban elküldött lovasság a magyarországi hadszíntérre.²⁹ Az teljesen bizonyos, hogy Pápa ostromában (augusztus 13. és 20. között) nem vehettek részt, hiszen a nagy távolság miatt ez lehetetlen lett volna. A magyarországi hadszíntérre szintén ekkor érkezett Giorgio Basta, azonban ő sem tett említést róluk naplójában, holott a mosonmagyaróvári táborban összegyűlt teljes had összetételét megörökítette.³⁰ Prágából szeptember 8-án az a hír érkezett, hogy a 800 fős vallon lovasság öt nappal korábban (szeptember 3-án) megérkezett oda és három napig kellett volna pihenniük a városban. A lovas lövészek azonban kijelentették, hogy pénz nélkül nem hajlandóak továbbvonulni, így szeptember 5-én megkapták havi zsoldjukat. A másnapi indulás mégsem történhetett meg zökkenőmentesen. Még ugyanazon a napon este ugyanis a vallonok és Prága Neustadt nevű kerületében lakó csehek között zavargások törtek ki, állítólag az előbbieket viselkedése miatt. A levél szerint több ezer felfegyverzett cseh gyűlt össze, hogy néhány lovas gáztette miatt bosszút álljon a többi katonán is. A felháborodott tömeg tehát minden vallonra rátámadt és mindenkit, akit csak találtak megöltek, hiába gyűlt össze 50 lovas és próbált kétségbeesetten védekezni. A csehek bosszúja azonban nem csak a garázdálkodókat, hanem a szállásukra visszatért, a történelekről mit sem sejtő vallonokat is utolérte. Több mint húszat agyonlőttek, közöttük előkelő nemeseket és más tisztségviselőket,

²⁷ ÖStA KA HKRA Prag 1597 No. 7.

²⁸ ÖStA KA Hofkriegsrat Akten (= HKRA) Prag 1597. No. 7.

²⁹ ÖStA KA HKRA Prag 1597. No. 7.

³⁰ PÁLFFY 1997, 133.

valamint két terhes asszonyt is. Másokat pedig egyszerűen kidobtak a szállásukul kijelölt házak ablakán. A felbőszült polgárok dühét azonban ez sem csillapította, hiszen a holttesteket levetkőztették, kirabolták, összevagdalták és az utcákon hagyták. Emellett pedig elrabolták fegyvereiket, fegyverzetüket és lovaikat is. Állítólag több mint száz lova hiányzott a vallonoknak. A lovas lövészek nagy veszteségeivel szemben a csehek közül állítólag csak ketten haltak meg.³¹

A lecsökkent létszámú és kirabolt nyolc vallon kompánia Bécs és Pozsony érintésével tovább vonult Győr felé, amelyet a keresztény fősereg ostrom alá vett (szeptember 9. és október 3. között). Az Udvari Haditanács már szeptember 9-én utasította Kutassy János esztergomi érseket, helytartót, hogy egy biztost rendeljen ki a vallonok mellé.³² Négy nappal később pedig Miksa főherceghez érkezett levelük arról, hová vezettesse a nyolc kompániát Pozsonyból.³³ A hadszíntérre vonulás közben, úgy tűnik „helyreállt a világ rendje” is. Az Udvari Haditanács ugyanis szeptember 16. és 20. között Mistalbach, Jedlersdorf és más települések lakói által benyújtott panaszokat küldött át a főhercegnek kivizsgálás és a bűnösök megbüntetése végett. A vallonok ugyanis igyekeztek elvett lovaikat pótolni, amelyeket persze jogos tulajdonosaik visszaköveteltek.³⁴

Azt nem lehet megállapítani, hogy pontosan mikor érkezett meg a nyolc kompánia a győri ostromtáborba, az azonban bizonyos, hogy már szeptember 23-án ott voltak. Egy aznap Győr alól küldött jelentés ugyanis beszámolt arról, hogy a francia lovassággal és gyalogsággal együtt megmustrálták őket.³⁵ Így részesei voltak a sikertelen ostromnak, majd a felvonulásnak is Vác irányába. A november 2-a és 9-e között Vác és Verőce térségében lezajlott, több egymást követő összecsapásban jelentős szerepet játszottak a vallon lovas lövészek. Az oszmán sereg, mintegy 30 000 fővel november 4-én délelőtt 11 óra körül támadásra indult a keresztény tábor ellen. Ahhoz azonban, hogy ezt le tudja rohanni, először a bal kéz felől lévő dombot kellett elfoglalniuk. Basta jelentése szerint a háromezer lovassal támadó oszmán elővéddel először a hely védelmére rendelt vallonok négy lovas kompániája szállt szembe. Valószínűleg az ellenséges lovasság lendülete miatt ezek meghátráltak. Erre Basta odarendelte Seifried von Kollonich osztrák lovas lövészeit, valamint a francia lovasságot. A

³¹ ÖNB Cod. 8970. Fol.: 317-318v.

³² ÖStA KA HKR – Wien Pr. Reg. Bd. 199. Fol.: 375v. No. 38.

³³ ÖStA KA HKR – Wien Pr. Reg. Bd. 199. Fol.: 377r. No. 54.

³⁴ ÖStA KA HKR – Wien Pr. Reg. Bd. 199. Fol.: 377v. No. 58.; ÖStA KA HKR – Wien Pr. Reg. Bd. 199. Fol.: 378r. No. 66.; ÖStA KA HKR – Wien Pr. Reg. Bd. 199. Fol.: 378v. No. 67.; ÖStA KA HKR – Wien Pr. Reg. Bd. 199. Fol.: 379r. No. 72.

³⁵ ÖNB Cod. 8970. Fol.: 267r.

segítségükre siető csapatokat látva a vallonok Ottavio Malaspina őrgróf vezetésével újra az oszmán elővédre támadtak, és nagy veszteségeket okozva nekik megfutamították őket.³⁶

A hadjárat végeztével a sereg szétszéledt. Egy részét elbocsátották a szolgálatból, míg a többit téli szállásra rendelték. Arról, hogy mely egységeket érintik ezek az intézkedések a döntéshozók között már 1597 októberének végén – novemberének elején megindultak az egyeztetések. Az uralkodónak az elbocsátandó katonaságra vonatkozó javaslataira Miksa főherceg a november 4-i ütközet napján a váci táborból írt válaszlevelet. Ebben kifejtette, hogy a lotaringiai és a vallon lovasság lecsökkentése és újjászervezése (*Reduktion*) abban a formában, ahogyan Rudolf tervezte megvalósíthatatlan, mivel rosszul felfegyverezettek, valamint lovaik száma és minősége sem megfelelő. A főherceg megbízásából szemlélőket végző Basta a levél tanúsága szerint azt javasolta, hogy bocsássák el őket a szolgálatból, mivel nem volt megalégedve sem viselkedésükkel a hadjáratban, sem harctéri teljesítményükkel. Miksa is ugyanerre a meggyőződésre jutott, ám még egy indokkal megtoldotta az albán származású talján hadfi észrevételét. Ez pedig a vallonokkal kapcsolatos állandó probléma volt. A főherceg ugyanis úgy vélte, illetve tapasztalta, hogy ez a katonaság még rendszeres fizetés mellett is (!) rabolja és fosztogatja az alattvalókat. Ez pedig, különösen a magyaroknál lázadáshoz vezethet.³⁷

Hiába javasolta azonban mind Miksa főherceg, mind pedig Basta a vallonok elbocsátását a szolgálatból az uralkodó úgy döntött, hogy téli szállásra kell vonulniuk a bányavárosokban.³⁸ A következő év tavaszán (február végén – március elején) Érsekújvár vidékén megtörtént az újabb mustrájuk és átszervezésük is. Eszerint az 1597-ben felfogadott 13 kompánia lotaringiai és vallon lovasságból összesen 6 kompánia 100-100 főset szerveztek, amelyeknek az új mustrareregiszter szerint 1597. december 26-tól havi 9536 forint 10 krajcár járt. Az egyik ilyen újjászervezett kompánia élére pedig Strassoldot nevezték ki.³⁹

A vallon lovasság átszervezésével egy időben egy, a tizenöt éves háború kimenetelét meghatározó esemény tervezése, illetve előkészítése folyt. Az uralkodó az 1597-ben⁴⁰ immáron végvidékké vált Bécs védelmének megszervezésére és kiépítésére rendelt Adolf von

³⁶ VERESS Endre, Basta György levelezése és iratai. I. (1597–1602). Budapest, 1909, 14.

³⁷ ÖStA KA Alte Feldakten (AFA) 1597-11-1.

³⁸ ÖStA KA AFA 1590-12-2.; SAHIN-TÓTH Péter, Lotaringia és a tizenöt éves háború. Századok 138 (2004: 5. sz.) 1149-1188. 1163.

³⁹ ÖStA KA HKRA Prag 1598 No. 26.

⁴⁰ Az uralkodó Schwarzenberget előző, *General Obrist-Feldmarschall*i tisztségéből 1596. december 2-án mentette föl. ÖStA KA HKR – Wien Pr. Reg. Bd. 197. Fol.: 270r. No. 5.

Schwarzenberget újra a magyarországi hadszíntérre rendelte.⁴¹ II. Rudolf döntésének okáról Istvánffy Miklós a következőképpen számolt be: „az császár az öccsével, Maximiliánnal és Swarzburggal beszélvén, minden mesterséggel és hatalma erejével, semmi költségek miatt attól el nem rettenvén, Győrnek visszavételére igyekeznék. Pálffy is hozzáhívattatni javallá.”⁴² Ezen a Prágában 1598 januárjának közepén tartott haditanácskozáson a Győr elleni támadás igen részletes, a csapatok feladatainak szintjére kidolgozott haditervét, amelynek ötlete állítólag Bastától származott,⁴³ Schwarzenberg és Pálffy terjesztette az uralkodó elé.⁴⁴ Abban a ritka és szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a tervezet fennmaradt. Ennek részletes bemutatásától azonban most eltekintünk⁴⁵ és csak a haditerv Strassoldora vonatkozó részeit ismertetném. Eszerint az első hullámban támadó vallon, francia és magyar gyalogosokat a lovasságnak is támogatnia kellett. Közülük elsőként Don Miguel de Lopez spanyol kürasszír vagy vértess kompániája hatolt volna be a kapun. A haditerv értelmében a magyar gyalogságot kellett segíteniük a falak megszerzésében és megtartásában.

Az erődvárosba elsőként betörő csapatoknak tehát jobb kéz felé kellett előretörnie és biztosítani a már megszerzett területeket. A haditerv értelmében a következő lovas kompániának, amely Strassoldo parancsnoksága alatt állt, mihelyt a felrobbantott kapun át benyomult Győrbe bal kéz felé kellett fordulnia, és a Bécsi-kapu irányába támadnia. Az itt elfoglalt területet pedig Schwarzenberg további parancsáig tartania, és a védők esetleges ellentámadását minden eszközzel megakadályoznia.

⁴¹ ÖStA Haus-, Hof-, Staatsarchiv (HHStA) Mainzer Erzkanzler Archiv Reichstagakten Fasc. 95.a Fol.: 84r-v.; ÖStA KA Best. 520/1597.; VELTZÉ, Alois, Die Wiener Stadtguardia. (1531-1741). Nach Originalquellen bearb.: Alois Veltzé. In.: Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien. 36-37 (1902) 1-213. 181.; SCHWARZENBERG, Karl Fürst zu, Geschichte der reichsständischen Hauses Schwarzenberg. (Veröffentlichungen der Gesellschaft für Fränkische Geschichte. Reihe IX. Darstellungen aus der fränkischen Geschichte Bd. 16. ; Bibliothek familiengeschichtlicher Arbeiten XXX.) Neustadt an der Aisch 1963. 105.; HUMMELBERGER, Walter-PEBALL, Kurt, Die Festungen Wiens. Wien 1974, 34-42.; PÁLFFY Géza-PERGER, Richard, A magyarországi török háborúk résztvevőinek síremléke Bécsben (16-17. század). Fons 5 (1998: 2. sz.) 207-264. 245-246.

⁴² ISTVÁNNFFY 2009, 292.

⁴³ VERESS D. Csaba, A győri vár. Budapest 1993, 90.

⁴⁴ TÓTH 2000, 282.; ORTELIUS, Hyeronimus Augustinus: Chronologia oder Historische Beschreibung aller Kriegsempörungen und Belagerungen in Ungarn auch in Siebenburgen von 1395. Nürnberg, 1602, Reprint: Győr, 2002, 143r.; ISTVÁNNFFY 2009, 292.

⁴⁵ ÖStA HHStA Hungarica (H) Allgemeine Akten (AA) Fasc. 133. No. 22. Fol.: 96r-97v.; ÖNB Cod. 8971. Fol.: 195r-196v.; PÁLFFY Géza, A császárváros védelmében. A győri főkapitányság története 1526-1598. Győr, 1999, 221.; TÓTH 2000. 284.; ORTELIUS 2002. 143v-144r.

A terv szerint Strassoldo lovasait kellett követnie a többi francia és vallon katonának, valamint az összes német gyalogosnak. Ez a katonaság már közvetlenül Schwarzenberg parancsnoksága alatt állt.⁴⁶

A március 28-ról 29-re virradó éjjel végrehajtott támadás végül szinte teljes egészében a tervnek megfelelően zajlott le. A kapu berobbantását követően az előretörő vallon, lotaringiai és francia gyalogság nyomában Eörsi Péter esztergomi vicekapitány hajdúi törtek be az erődvárosba, hogy a Magyar- és a Császár-bástyát elfoglalják. Majd őket követte a meghatározott rend szerint de Lopez, Strassoldo, Jean de Pouilly, Hugne ura és Verleine lovassága. Schwarzenberg pedig Thököly Sebestyénnel a felrobbantott kapu boltozata alatt állt katonaságával, hogy segítséget küldhessen oda, ahová szükséges. A robbanás hangjára a szállásain alvó őrség felriadt. Pecsevi szerint „benn a várban ki részegen, ki pedig ópiumtól bódultan gondtalanul feküdt. Mihelyt a balesetről értesültek, a hitetleneket két oldalról megtámadták.”⁴⁷ Ellenállásuk Schwarzenberg jelentése szerint is igen heves volt.⁴⁸ A pasa vezetésével az őrség kezdte kiszorítani a vallon, lotaringiai és francia, valamint a magyar katonaságot is az erődváros belsejéből, jelentős veszteségeket okozva nekik. Ahogy Istvánffy megfogalmazta: „oly balgató vakmerőség dühösségével az mieinkre rohanának, hogy ötszázat megfutamtatnának, s ottan-ottan még mások odafutamodván, az mieinket három ízben ismét megfutamtatva, az kapu felé gyalázatosan hátra üznék.”⁴⁹ Ekkor Thököly javaslatára Schwarzenberg üzent a még a falakon kívül álló Pálffy-nak, hogy azonnal nyomuljon be a bajbajutottak megsegítésére. Lovassága azonban vonakodott harcba szállni, „mivel az éjtszakai s kétséges dologban mulatozni láttatnának.”⁵⁰ Pálffy azonban jó példával járt elől: leszállt lováról és futva indult el a Fehérvári-kapu felé. A magyar és német lovasok követték a példáját és ezzel meg is fordították a küzdelem menetét. Az őrség ellenállását azonban így is csak nehezen tudták megtörni. De Lopez kürassíjrai, Strassoldo lovas lövészeivel és Eörsi Péter hajdúival együtt a Szentdombi- vagy Jakusics-bástyánál keveredtek véres kézitusába, „melyen az alajbég, a szpáhiják és timáriótok előttökjárója, sokakkal az lovasok és janicsárok rendin valók közül, levágattatván, elvész, s ugyanott a mieinkben

⁴⁶ ÖStA HHStA H AA Fasc. 133. No. 22. Fol.: 96r-97v.; ÖNB Cod. 8971. Fol.: 195r-196v.; PÁLFFY 1999. 221.; TÓTH 2000, 284.; ORTELIUS 2002, 143v-144r.

⁴⁷ PECSEVI Ibrahim tarikhjából. =: Török történetírók. III. kötet (1566–1659). Fordította KARÁCSON Imre, sajtó alá rendezte SZEKFÜ Gyula. Budapest, 1916, 71-193. 143.

⁴⁸ HATVANI (Horváth) Mihály, Magyar történelmi okmánytár a brüsseli országos levéltárból és a burgundi könyvtárból. III. kötet (1553–1608) Pest, 1859, 91.

⁴⁹ ISTVÁNNFFY 2009, 296.

⁵⁰ ISTVÁNNFFY 2009, 296.

sokan elesének.”⁵¹ A jelentős veszteségeket azonban nem csupán a közelharc okozta. A bástyában őrzött lőport ugyanis néhány janicsár a küzdelem kilátástalanná válása után felrobbantotta. Állítólag ekkor vesztette életét de Lopez 50 spanyol lovasa is.⁵² Feltételes mód használatát ez esetben részemről az indokolja, hogy a Horváth által közreadott névtelen jelentés szerint Miniati katonáinak a fele halt meg ebben a robbanásban.⁵³

Miután a védők mind a piacteret, mind pedig a bástyákat kénytelenek voltak feladni, a püspökvárba vonultak vissza, felkészülve a további ellenállásra. „Swarczburg akaratjából álgyúkat odavonyatván és a várnak forgatván, végre megátalkodások megtöreték, s az győzedelmesnek szabad akaratja szerint megadák magokat.”⁵⁴ Három és fél év után, négyórányi küzdelmet követően tehát újra keresztény kézre került Győr.⁵⁵

Az őrség tagjai közül mintegy 1400-1700 katona esett el és 300, illetve 500 főre becsülték a foglyok számát. Utóbbiak sem érezhették magukat biztonságban, ahogyan erről az április 3-i jelentés beszámol, mivel a francia és vallon katonák élvezettel ütlegették, sőt nem egy esetben meg is ölték őket.⁵⁶ Állítólag a védők közül alig 4-5 főnek sikerült Budára menekülnie. A keresztény had veszteségeit a sebesültekkel együtt 400-700 főre becsülték. Schwarzenberg sokat említett március 30-i jelentéséből tudjuk, hogy számos katona megsérült és sok ló is elpusztult a támadásban. Szinte nem volt *Rittmeister* és tisztségviselő, aki alól 2 vagy 3 lovat ne lőttek volna ki, és ők maguk meg ne sérültek vagy sebesültek volna. A jelentős keresztény veszteségeket mutatja, hogy Georges Bayer de Boppard francia és lotaringiai gyalogosait a győri rajtaütést követően két zászlóba kellett összevonni.⁵⁷

A győri sikert követően a keresztény fél hozzálátott a stratégiai fontosságú erődváros újra védhetővé tételéhez. Ortelius szerint Schwarzenberg kérte az uralkodót, hogy a Bécs városa által toborzott (!) 8000 gyalogost, valamint 1000 lovast és az örökös tartományok rendjei által kiállított 1000 gyalogost rendeljék Győrbe, az erőd védelmére. Vezénylésükkel pedig

⁵¹ ISTVÁNNFFY 2009, 296.

⁵² JEDLICSKA Pál, Adatok Erdődy báró Pálffy Miklós a győri hősnek életrajza és korához 1552–1600. Eger, 1897, 648.

⁵³ HATVANI 1859, 194.

⁵⁴ ISTVÁNNFFY 2009, 296.

⁵⁵ HHStA H AA Fasc. 131. Fol. 88r-v.; HHStA H AA Fasc. 131. Fol. 147r-150v.; HHStA H AA Fasc. 133. Fol. 98r-v.; ÖNB Cod. 8971. Fol. 177r-182v, 192r-193v, 195r-196v, 200r-201v; KOZICS László, Győr vár 1594-től 1598-ig. Hadtörténeti Közlemények 4 (1891) 489–508, 683–702. 695-701.; JEDLICSKA 1897, 646-648.; TÓTH 2000, 284-286.; ORTELIUS 2002, 143r-145v.; ISTVÁNNFFY 2009, 294-297.

⁵⁶ ÖNB Cod. 8971. Fol.: 192v.

⁵⁷ HEISCHMANN 1925, 247-248.

helyettesét, Strassoldót bízzák meg. II. Rudolf ebbe bele is egyezett.⁵⁸ Ortelius állítását azonban egyelőre sajnos nem lehet más iratokkal alátámasztani. Azt sem tudjuk pontosan, hogy a helyettség a győri végvidéki főkapitányi poszthoz kapcsolódott-e. Ha igen, akkor annak nyoma kellett volna, hogy maradjon a protokollumkönyvekben, de sajnos – mint már említettem – Strassoldóra vonatkozó bejegyzést a győri végvidékkel kapcsolatban nem találhatunk. Másrészt azonban lehetséges, hogy a helyettség Schwarzenberghez, mint a hadműveleteket irányító személy tisztségéhez köthető. Erre vonatkozóan sincs azonban adatunk. Annyi bizonyos, hogy a szerveződő keresztény hadjárat megkezdése előtt, július közepén az uralkodó kinevezte a hadsereg vezetésének egy részét is. A Fuggerekhez Bécsből július 15-i dátummal érkezett jelentés szerint az Udvari Haditanács Schwarzenberget nevezte ki *General Obrist-Feldmarschall*nak.⁵⁹ Helyettesének azonban nem Strassoldót nevezték ki. 1598. július 11-én ugyanis Hans Christoph Scheer *Rittmeister*t rendelte ki az Udvari Haditanács, mint *Leutnant des Obrist-Feldmarschall*amts-ot?, hogy a felfogadott német lovasság felett képviselje és nevében eljárjon.⁶⁰ A Schwarzenberg részére július 15-én kiállított *Bestallung*ból kiderül, hogy a *General Obrist-Feldmarschall* másik helyettesének kellett betöltenie a tábor őrzését ellátó, *Obrist-Wachtmeisteri*, azaz főstrázsamesteri hivatalt is.⁶¹ Egy nappal korábban (július 14-én) kapott megbízást erre Jean de Pouilly, Hugne ura.⁶² Az utóbbi tisztség mindenkor betöltője azt kapta feladatául, hogy a tábor őrzését – mind ellenséges támadással, mind a felderítéssel szemben – biztosítsa.⁶³

Strassoldo tehát nem lett Schwarzenberg helyettese, ám mégsem maradt fontos megbízatás nélkül. Az Udvari Haditanács ugyanis július 14-én arra emlékeztette, hogy a többi öt kompániát a parancsnoksága alá rendelték, vezetésével megbízták.⁶⁴ Ha komolyan vehető Ortelius állítása, akkor még azt is feltételezhetnénk, hogy kárpótlásul kapta meg a teljes vallon lovasság feletti irányítást. Ez azonban csak egy hipotézis, bizonyítani egyelőre lehetetlen. Szintén csak találgatni tudunk azzal kapcsolatban, miért éppen őt nevezték ki az összes kompánia feletti vezetésre. A magam részéről én két okot sejték e mögött. Egyrészt a

⁵⁸ ORTELIUS 2002. 146v.

⁵⁹ ÖStA KA Best. 597/1598.; ÖStA KA AFA 1598-7-4.; ÖNB Cod. 8971. Fol. 436r.; SCHWARZENBERG 1963, 106.

⁶⁰ ÖStA KA HKR-Wien Prot. Reg. Bd. 201 Fol.: 364r. No. 89. Hans Christoph Scheer 1598. augusztus 27-én kapott egy újabb *Bestallung*ot, amiben újra kinevezték a *General Obrist-Feldmarschall* helyettesévé. ÖStA KA Best. 605/1598.

⁶¹ ÖStA KA Best. 597/1598.

⁶² ÖStA KA HKR-Wien Prot. Reg. Bd. 201 Fol. 365r. No. 114.

⁶³ BAGI Zoltán Péter, A császári-királyi mezei hadsereg a tizenöt éves háborúban. Hadszervezet, érdekérvényesítés, reformkísérletek. Budapest, 2011, 67-68.

⁶⁴ ÖStA KA HKR-Wien Prot. Reg. Bd. 201 Fol. 365r. No. 113.

közülük legnagyobb tekintéllyel rendelkező Montecuccoli elhagyta a magyarországi hadszínteret. Másrészt vélhetően Schwarzenberg személyében komoly támogatója akadt az Udvari Haditanácsnál és az uralkodónál is.

Győr visszafoglalása és a július közepi kinevezések közötti időszakban sem szüneteltek azonban a hadműveletek. Három, a *Fuggerzeitung*ban található májusi híradásban azt olvashatjuk, hogy Schwarzenberg hozzávetőlegesen 10 000 lovassal és gyalogossal Székesfehérvárra akart támadni. Katonáival május 12-én kora reggel ért oda, ám az őrség észrevette őket. Heves összecsapás vette kezdetét, amelyben a császári-királyi csapatok az oszmán katonaságot a hídig visszaüldözték, és majdnem betörték a külvárosba is. A menekültek annyira összetorlódtak, hogy sokan közülük a hídról a vizesárokba estek és ott pusztultak. Schwarzenberg azonban ennek ellenére sem vállalkozhatott az ostromra, mivel a meglepetés elmaradt, valamint az ostromhoz nem volt sem megfelelő serege, sem tüzérsége, így a másnapi újabb felderítőszemle után elvonult.⁶⁵ Joggal feltételezhetjük, hogy a támadó csapatok között ott volt Strassoldo és lovas lövészei is.

Az immáron hivatalosan *General Obrist-Feldmarschall*á kinevezett Schwarzenberg július 30-án Komáromból egy újabb hadjáratra indult a Gall, a Russworm, a Sulz és a Mörsburg német gyalogos regimenttel, az összesen 10 zászlónyi vallon-francia-lotaringiai gyalogsággal, Kollonich 1000 lovas lövészével, 700 vallon-francia-lotaringiai lovassal (kürassír és lovas lövész) és 1400 magyar huszárral, valamint a 6 kartányból,⁶⁶ 4 *Singerin*ből⁶⁷ és 6 falkonettből⁶⁸ álló tüzérséggel.⁶⁹ Az augusztus 10-ig tartó hadműveletben a keresztény hadak visszafoglalták Tatát, Gesztet, Csókaköt, Palotát, Veszprémet, Vázsonyt és Tihanyt, azaz a volt győri végvidéki főkapitányság egészét sikerült helyreállítani 1594-et követően.⁷⁰ A hadjárat során Strassoldóra és lovasaira is fontos szerep hárult. A keresztény sereg augusztus

⁶⁵ ÖNB Cod. 8971. Fol. 276v., 281r., 283r.

⁶⁶ A kartányokról: DOLLECZEK, Anton, *Geschichte der österreichischen Artillerie von den frühesten Zeiten bis zur Gegenwart*. Wien, 1887, 85.; DOMOKOS György, *Inventáriumok a Királyi Magyarországon és az Erdélyi Fejedelemségben a 16–17. században: várainak fegyverzete és hadfelszerelése*. PhD. Disszertáció. Budapest, 2003, 30–31.

⁶⁷ A *Singerin* ágyút más néven feles – azaz 24 fontos – kartánynak nevezték. Meynert szerint a tizenkét fontos – tehát legkisebb – kartányt nevezték *Singerin*nek. Engem a kérdés tisztázásánál teljes mértékben elbizonytalanított egy 1600 júniusában keltezett jegyzék, amelyen külön szerepel a *Singerin* és a feles kartány (*Halb Carthaun*). MEYNERT, Hermann, *Geschichte der K. K. österreichischen Armee. Ihrer Heranbildung und Organisation, so wie ihrer Schicksale, Thaten und Feldzüge von der frühesten bis auf die neuere Zeit. Geschichte des Kriegswesens und der Heeresverfassung in der Österreichischen Monarchie zur Zeit Kaiser Maximilian's I. und bis zum dreissigjährigen Kreige*. Wien, 1854, 106.; IVÁNYI Béla, *A tüzérség története Magyarországon a kezdetektől 1711-ig. Hadtörténelmi Közlemények* 28 (1927) 1–30. 7–9.; KALMÁR János, *Régi magyar fegyverek*. Budapest, 1971, 170–171.; DOMOKOS, 2003, 31–32.

⁶⁸ A falkonetttről: *Iványi B.*: i. m. 11.; DOMOKOS, 2003, 36–40.

⁶⁹ ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Konvolut A Fol.: 110r.; ORTELIUS 2002, 152r.

⁷⁰

5-én megérkezett a Székesfehérvár közelében egy magas hegyen épült Csókakő várához,⁷¹ ám a nagy hőség miatt a *General Obrist-Feldmarschall* aznap már nem akart támadni, hanem az erősségtől távolabb egy kút közelében táboroztatta le kimerült katonáit. A következő nap⁷² hajnalán azonban Schwarzenberg a hajdúkat és a vallon lovasokat felderítésre vagy rajtaütésre küldte. Az őrség úgy megijedt ettől a katonaságtól, hogy a rájuk bízott várat felgyújtotta és elmenekült.⁷³

A hadművelet bár sikeres volt, ám a stratégiai fontosságú Székesfehérvár megtámadására már nem kerülhetett sor az ellátási problémák miatt. A had visszavonult Győr alá, hogy ott várja be az újabb erősítéseket katonában, tüzérségben és munícióban. Augusztus végére az is világossá vált, hogy Schwarzenberg a következő támadást Buda ellen tervezi.⁷⁴ Az indulás azonban késett mivel egyrészt az erősítés és a várt hadszerek csak lassan érkeztek meg a magyarországi hadszíntérre, másrészt a szokatlanul magas vízállás következtében.⁷⁵ Schwarzenberg végül csak szeptember 8-án tudta elindítani seregét Buda ostromára.⁷⁶ A hadjárat célját azonban igyekezett a lehető legtovább titokban tartani, így Esztergomnál átkelt hadával a Dunán és Vác irányába tört előre, mintha Hatvan ellen akarna támadást végrehajtani.⁷⁷ Majd az 1597-ben épített sáncoknál tábort verve szeptember 27-e és október 3-a között (a Szentendrei-szigeten keresztül) újra partot váltott a keresztény sereg és immáron a budai oldalon Szentendrénél sorakozott fel.⁷⁸ Az oszmán védőkkel ez utóbbi napon, azaz október 3-án került sor az első összecsapásra is. A Schwarzenberg által kiküldött magyar lovasok és kozákok ugyanis egy jóval nagyobb ellenséges lovasság jelenlétéről adtak hírt. A *General Obrist-Feldmarschall* erre megerősítette a felderítésre küldött egységeit, majd maga mellé véve az elővédet, elűzte a törököket az átkelő pont közeléből.⁷⁹ Nem tudjuk azonban biztosan, hogy a Schwarzenberg által vezetett katonák között ott lehetett-e Strassoldo és lovassága. Sugár István 1979-ben megjelent munkájában említést tett arról, hogy a huszárokat

⁷¹ Meg kell említenem, hogy a rövid hadjáratról készült iratban Csókakő helyett Szokoly (?) név szerepelt. ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Konvolut A Fol.: 111v.

⁷² Meg kell említenem, hogy a rövid hadjáratról készült irat szerint ez augusztus 5-én történt, és a továbbiakban is minden eseményt egy, majd két nappal korábbra datál. ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Fol.: 111v.

⁷³ ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Fol.: 111v.; ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Fol.: 56v.; ÖStA KA AFA 1598-8-2.; ÖStA KA AFA 1598-8-5. ; ÖStA KA AFA 1598-8-ad7.

⁷⁴ ÖNB Cod. 8971. Fol. 540v.; ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Konvolut B Fol.: 62r-63v.

⁷⁵ ÖNB Cod. 8971. Fol. 517v.; 523r.; 550v.; ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Konvolut B Fol.: 60v-61r.

⁷⁶ ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Konvolut B Fol.: 63v.

⁷⁷ ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Konvolut B Fol.: 63v-65v.

⁷⁸ ÖNB Cod. 8971. Fol. 583v.; ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Konvolut B Fol.: 65r-66r.

⁷⁹ ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Konvolut B Fol.: 66r-67r.; SUGÁR István, A budai vár és ostromai. Budapest, 1979, 135.; TÓTH 2000, 280.; ISTVÁNNFFY 2009, 313.

és a kozákokat német, francia és vallon lovasok követték a felvonulás során.⁸⁰ Tóth Sándor László 2000-ben napvilágot látott monográfiájában szintén ugyanezt a vonulási rendet írta le.⁸¹ Sajnos forrásaink sem segítenek a probléma megoldásában. Istvánffy szerint Pálffy és magyarjai adták az elővéd katonaságát és ők csaptak össze a felderítésre kiküldött ellenséges lovassággal.⁸² Ezzel szemben az eseményeket tárgyaló részletes hadijelentésben csak az szerepelt, hogy Schwarzenberg maga mellé vette az elővédet, amely megfutamította az oszmán lovasokat. Majd a part menti bozótosban megbújt hajdúk sortüze üzte el azokat a török sajkákat, amelyek megpróbálták megzavarni vagy megakadályozni a keresztény sereg partváltását. Schwarzenberg pedig Pálffyval és Nádasdy Ferencceel néhány lovas kíséretében a harctérre lovagolt, hogy személyesen vegye szemügyre az ellenséget.⁸³ A jelentésben tehát nincs szó arról, hogy csak a magyarok csaptak volna össze az oszmán lovassággal, sőt készítője tett arra utalást, hogy kozákok is jelen voltak a harcban, ám arról sem tudunk meg többet, mely alakulatokat vezényelték még az elővédbe.

Habár az október 3-i eseményekkel kapcsolatban csak találgathatunk a vallonok részvételét illetően, addig azt pontosan tudjuk, hogy a következő napon harcba szálltak. Október 4-én Schwarzenberg hadrendbe állított serege ugyanis előrenyomult Buda alá. A budai beglerbég azonban az őrség egy részét ismét a falakon kívül rendelte, hogy felvegye a harcot a keresztényekkel. A Duna és a várat északról övező magaslatok között heves harc bontakozott ki, amely során az oszmán lovasság a jobbszárnyra állított kozákokra és huszárokra akart támadni. Schwarzenberg ezért megerősítésükre a balszárnyról Strassoldo egyik lovas lövész kompániáját küldte át. A kozák-magyar-vallon lovasságnak sikerült elhárítania az ellenség támadását és visszaűzni őket a Vízivárosba.⁸⁴

Nem tudjuk, hogy Strassoldo személyesen részt vett-e (valószínűleg nem) ebben az összecsapásban, ám egy Prágából október 17-én küldött jelentésben arról számolt be, hogy egy előkelő törököt egy rondellán az oldalán (a hónalján) meglőtt. Sajnos azonban nem tudjuk, hogy pontosan mikor történt ez az esemény, de a friuli katona személyes bátorságát jól példázza, hogy a harcok sűrűjében volt.⁸⁵

⁸⁰ SUGÁR 1979, 135.

⁸¹ TÓTH 2000, 280.

⁸² ISTVÁNFFY 2009, 313.

⁸³ ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Konvolut B Fol.: 66v-67r.

⁸⁴ ÖStA HHStA H AA Fasc. 132. Konvolut B Fol.: 67v-68r.

⁸⁵ ÖNB Cod. 8971. Fol. 619r.

A kezdeti gyors sikerek után Buda ostroma – leginkább a rossz időjárási körülményeknek köszönhetően – október 29-én félbeszakadt.⁸⁶ A harcok befejeztével a vallon lovasságot ismét nem bocsátotta el az uralkodó a szolgálatából. 1598 és 1599 telén Strassoldo négy megmaradt kompániáját azonban az Udvari Haditanács nem a bányavárosokban, hanem az alsó-ausztriai kamara kezelésében lévő Kőszeg városában⁸⁷ rendelte téli szállásra. A beszállásoltak az élelem, a tűzifa és a takarmány mellett készpénzt is követeltek. Kőszeg kára mindezek miatt 1465 forint 27 krajcárra rúgott. A város vezetői az 1599. év végén egy terjedelmes listát állítottak össze mindezekről, kiegészítve és megindokolva azzal kérelmüket, hogy 1597-ben Formentin lovasai is jelentős kiadásokkal jártak számukra. Elismervényüket a károkról és a költségeikről a hadifizetőmester kiküldött megbízottja – bizonyos Jakob Granauwend – át is vette 1600. május 31-én, és ígéretet tett arra, hogy az egység zsoldjának elszámolásánál levont összegekből kártalanítja őket. Ám az ügyben nem történt semmi. 1600-ban a város újra az uralkodóhoz fordult, és kérte, hogy vagy készpénzben, vagy sóban kártalanítsa az udvar őket. Az ügyben több irat nem lelhető fel, így nehéz eldönteni, hogy megtérítették-e számukra a kért összeget.⁸⁸

Összegzés helyett

Mint láthattuk Germanico Strassoldo a vizsgált időszakban több szempontból is tipikus életutat járt be. Montecuccolihoz és Santhilier-hez hasonlóan a Magyar Királyságból Ernő főherceg kamarásaként Németalföldre került, ahol részt vett/vehetett az ott folyó harcokban. Szintén Montecuccolihoz hasonlóan a mezőkeresztesi csatavesztést követően tért vissza a magyarországi hadszíntérre, mint a vallon lovas lövészek egyik kapitánya. Majd a szerencsének, tudásnak, bátorságának és valószínűleg Schwarzenberg támogatásának köszönhetően már első szolgálati évében egyre komolyabb megbízatásokkal látták el. A

⁸⁶

⁸⁷ A város ekkor még Alsó-Ausztria zálogbirtoka volt. Lásd: BARISKA István, A Szent Koronáért elzalogosított Nyugat-Magyarország 1447-1647. Szombathely, 2006.

⁸⁸ Kőszeg város felirata (Panaszok vagy okok címmel) az uralkodóhoz, 1599 vége. Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Vas Megyei Levéltára (VaML) Kőszegi Fióklevéltára (KFL) Kőszeg város tanácsának iratai. Acta Miscellanae. Kőszeg város felirata a Strassoldo és Formentin lovasok által tett károkról az uralkodóhoz, 1599 vége. VaML KFL Kőszeg város tanácsának iratai. Acta Miscellanae. Jakob Granauwend elismervénye a város panaszairól, 1600. május 31. VaML KFL Kőszeg város tanácsának iratai. Acta Miscellanae. Kőszeg város felirata az uralkodóhoz, 1600. VaML KFL Kőszeg város tanácsának iratai. Acta Miscellanae.

későbbiekben pedig újabb komoly katonai és diplomáciai feladatokat bízta rá egészen haláláig.